

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijendijk, Dr K. Dijk, Dr V. Hepp en Dr B. Wielenga

Medewerker(s): Dr H. A. van Andel, Solo; J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grahnd Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; W. E. Engelkes, Amsterdam; Prof. Dr F. W. Grosholze, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Mev. H. S. S. Kuyper, Bloemendaal; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Gorinchem; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; C. Tazelaar, Amsterdam; Dr J. Thij, Meppel; Dr H. W. van der Vaart Smit, 's-Gravenhage; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Dr V. HEPP, Paul Krugerstraat 55, Watergraafsmeer.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.

Tel. No 58 — Postrekening No 36000.

Abonnement: f 1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitend. en Ned.-Indië f 7.50 (voor Amerika \$ 3) p. jaar.
Advertentie: 35 ct. p. regel, Familieberichten 25 ct. p. regel.

INHOUD: Geen accentverlegging, maar harmonie II. — Uit de Schrift: Vrede in den hemel (Luk. 19: 38). — Kerkelijk Leven: Het studeren der Ouderlingen VIII. Een Ouderlingenblad: Het bestaansoord der Chr. Gerol. Kerk; Pater de Groot I. — Uit het Pol. en Soc. Leven: Goede-lijke behoeften en stoffelijke poeden I. — Kuyperbiblio-grafie XXI. — Zending en Evangelisatie: Evangelisatie onder de Socialisten II. — Uit de Buitenl. Kerken: De Gerol. Kerk van Z.-Afrika III. — Perschoon. — Boekbespreking. — Stemmen uit onze Kerken. — Kerknieuws.

GEEN ACCENTVERLEGGING, MAAR HARMONIE.

II.

Inhoud van het eerste artikel: Inzover Dr Van der Vaart Smit in zijn „Vorm-en-geest“-artikelen optrekt tegen formalisme en intellectualisme gaan we tot volde met hem accoord.

Eenwel doet hij het op een wijze, die veelzins bedenkelijk moet worden geacht. Hij gaat uit van een onwijzegeestig vormbegrip. Hij vernietigt den vorm geheel en onderstelt slechts een mechanisch verband tusschen vorm en geest.

Indien 't verschil louter en alleen over een onwijzegeestig vormbegrip liep, zouden wij er hier althans geen gewag van hebben gemaakt.

Maar er is een hoog, een religieus belang mee gemoeid.

Als Augustinus zijn God aanbidt, spreekt hij Hem niet alleen aan als de Hoogste, de Beste, de Machtigste, maar ook als de Schoonste (pulcherrime). Nu is er geen schoonheid bestaanbaar zonder vorm. De vorm Gods moet dan ook zuiver geestelijk verstaan.

Waren er slechts uitwendige en geen geestelijke vormen, dan zou de schoonheid in de schepping geen correspondentie hebben in het Goddelijk Wezen zelf. Hoe zou daardoor de schoonheid ontadeld zijn.

Wanneer dan Augustinus God den Schoonste noemt, verlokt hij een ware en diepe gedachte.

Op gelukkige wijze vereenigde Augustinus in zich den wijsgeer, den theoloog en den mysticus.

Genoeg echter om aan te toonen, dat de tegenstelling: vorm en geest, noch wijsgeerig, noch theologisch, noch praktisch kan worden aanvaard.

Door deze woorden wordt op minder gelukkige manier een heel andere tegenstelling op het tapit gebracht.

Hier wordt n.l. de oude kwestie van objectief en subjectief, voorwerpelijk en onderwerpelijk weer opgerakeld.

Als men de artikelen van Dr v. d. V. S. maar aandachtig leest, treedt dit klaar te voorschijn.

In zijn tweede artikel schrijft hij woordelijk: „Er is een strooming in onze kerken, die allen aandrak legt op 't intellectueel zuiverstellen van „grond-slagen“ en het haar hoofdplicht acht om formeel en organisatorisch voor zooveel mogelijk „zuivere sferen“ te zorgen, maar dan te kort schiet in het verzorgen van het voornaamste, n.l. de ziel, den geest en de Christelijke persoonlijkheid. Dat komt, omdat 't accent verkeerd wordt gelegd. Men legt 't accent te veel op het uitwendige, het voorwerpelijke, het vormelijke, het organisatorische, en te weinig op het inwendige, het onderwerpelijke, het waarlijk geestelijke, het Christelijk persoonlijkheid.“

Ik heb hierin enkele woorden gespatieerd. Dr v. d. V. S. vereenzelvigd aan de eene zijde het voorwerpelijke en het vormelijke, aan de andere het onderwerpelijke en het geestelijke.

En dat dit maar niet onbedacht zijn pen is ontgleden bewijst het derde artikel.

Daar plaatst hij de logica en de ziel tegenover elkander en zegt: „Want de logica — eenzijdig gevolgd — dringt steeds op den vorm (op 't voorwerpelijke), maar 't is de ziel, die den geest heeft.“

Alweer dus een identificeeren van den vorm en 't voorwerpelijke.

En in datzelfde artikel vindt men: „'t Leven

eischt altijd een compromis tusschen geest en vorm, onderwerpelijk en voorwerpelijk.“

Wij schrijven derhalve Dr v. d. V. S. niet een hem vreemde gedachte in de schoenen, maar hij zelf spreekt het uit, dat het hier gaat om de kwestie voorwerpelijk en onderwerpelijk.

Wanneer hij dan poneert, dat 't accent moet vallen op den geest en niet op den vorm, beteekent dit, dat het onderwerpelijke den voorrang moet hebben boven het voorwerpelijke.

Daar hebt gij de leidende gedachte in zijn artikelen.

Als hij Kuyper noemt den man van den vorm, dan wil dat zeggen, dat deze het voorwerpelijke op den voorgrond stelde en het benaderen van dat voorwerpelijke heet dan „de lijnen uitstippelen“. Als hij dan de „vormen“ als bijzaak beschouwt, staat dit gelijk met het voorwerpelijke, of althans het benaderen van het voorwerpelijke, als bijzaak voor te stellen.

Ja, hij gaat daarbij zoover, dat hij verklaart: de objectieve zuiverheid is het voornaamste niet. „Wij willen, dat bij het gebruik van 't woord „zuiverheid“ het accent zal vallen op deze in de eerste plaats inwendige zuiverheid.“ Aldus Dr v. d. V. S. De ethisch-subjektieve zuiverheid is dus de eigenlijke.

Nog sterker, zoo mogelijk, uit hij zich ten o-zichte van de principes. Gelijk bekend onderscheidde de Gereformeerde theologie van ons tusschen de zijns-principes (principia essendi) en de denkin-principes (principia cognoscendi) of, gelijk men het ook kan uitdrukken, in objectieve en subjectieve principes.

Welnu, Dr v. d. V. S. omschrijft de principes kortweg als zielekrachten.

De objectieve principes worden zelfs niet genoemd. Alleen wordt gewaarschuwd: „Principes zijn niet: „scherp getrokken lijnen“ en „uitgestippelde intellectuele bepalingen“.

Het objectieve wordt hierbij uitgeschakeld.

Daar hebt gij het bedenkelijke in Dr v. d. V. S.'s stukken.

Alles wordt door hem ten slotte versubjektiveerd. En dat onder het motto, dat de vorm ondergeschikt dient te zijn aan den geest.

Hier heeft men het verleidelijke punt.

In zijn argeloosheid zou men dadelijk willen toestemmen: natuurlijk, de geest gaat boven den uitwendigen vorm.

Maar waar hier het uitwendig vormelijke en het voorwerpelijke een en hetzelfde is, stelt men het voorwerpelijke op lager trap aan het onderwerpelijke.

Men begrijpt de draagwijdte hiervan.

De naastliggende konsekwentie hiervan is deze, dat de Schrift beneden de bevinding moet worden gesteld, de openbaring Gods beneden de ervaring.

Want de Schrift behoort ook tot het voorwerpelijke, zelfs tot het uitwendige.

Na beweer ik niet, dat Dr v. d. V. S. dien laatste stap heeft gezet.

Ik waarschuw alleen: gij beweegt u in die richting. Houd halt. Keer terug. Bezin u nader. Gij volgt de lijn der Ethische en niet die der Gereformeerde theologie.

Nog eens: ik druk Dr v. d. V. S. niet het brandmerk „ethisch“ op.

Ik wijs alleen op het gevaarlijke van zijn standpunt.

Als hij zoo doorgaat, komt hij bij de Ethische theologie uit.

Maar ik hoop juist, dat hij niet zal doorgaan.

Dat hij ook niet door middel van inkonsekwentie, welke hij Christenplicht acht — hierover later! — op zijn tegenwoordig standpunt zal blijven balanceeren.

Maar dat hij welbewust het verlate.

Zijn accentverlegging zou het Gereformeerde leven niet ontwikkelen, maar ontwaarden.

Men begrijpt, waarom ik daarom de leuze ophiel: geen accentverlegging, maar harmonie.

Het recht van het subjeet mag niet bepleit zonder daarnaast te stellen het recht van het objekt.

En over dit laatste zweeg Dr v. d. V. S. ten eenenmale.

Beider recht behoort te worden geëerbiedigd.

De Schrift alleen kan mij niet zaligen. Als ik niet wedergeboren ben uit Water en Geest, ik kan het Koninkrijk Gods niet ingaan.

Maar de wedergeboorte zou mij niet baten, indien er geen objectieve Christus-openbaring voor mij ware. Ik zou onbekeerd moeten sterven, indien de Schrift mij Christus niet predikte. Want hoe zullen zij in Hem gelooven, van Welken zij niet gehoord hebben? en hoe zullen zij hooren, zonder die hen predikt? (Rom. 10:14).

Harmonie tusschen het objectieve en het subjectieve, zietlaar een der reformatische idealen.

Een heel leere kwestie heb ik hiermee aange-roerd.

Ondanks al mijn voorzorgen en verzekeringen zullen sommigen misschien op grond van bovenstaande uiteenzetting Dr v. d. V. S. van ethische neigingen verdenken.

Laat ik hietegen dan bij voorbaat uitdrukkelijk protesteeren.

Niet gaarne zou ik Dr v. d. V. S. etiketteren en zeker niet als een verkapt Ethische.

Ik ga hiervan uit, dat hij het beter bedoelt, dan hij het gezegd heeft.

Evenals zijn meergenoemde brochure over de Schriftkritiek zijn ook zijn „Vorm-en-geest“-artikelen niet genoeg doordacht.

Hiervoor waren vele bewijzen te leveren.

Daar heeft men b.v. zijn uitdrukking: „Wij moeten niet hebben 't primaat van het intellect. Wij moeten hebben 't primaat van de ziel“.

't Primaat van de ziel!

Primaat onderstelt altijd twee of meer zelfstan-

dige personen, krachten, vermogens enz.

Maar bij één daarvan berust de leiding.

Hij heeft het dictamen, het zeggenschap.

In de vroegste eeuwen der Christelijke kerk had men vele bisschoppen, die als gelijken naast elkander stonden. Maar allengs verwierpen enkelen daarvan zich het primaat over breedere groepen van bisschoppen. Zoo ontstond het pausdom. De bisschoppen bleven wel zelfstandige personen, maar onderwierpen zich aan het gezag van den paus.

Ook spreekt men van het primaat van het intellect of den wil. Dan denkt men zich intellect en wil, en soms ook het gevoel als afzonderlijke vermogens, waarvan er één echter den voorrang geniet.

Primaat van de ziel roept daarom voor den geest afzonderlijke en tot op zekere hoogte zelfstandige krachten of vermogens, waarover dan de ziel meerder of minder zeggenschap heeft.

Dr v. d. V. S. stelt het primaat van de ziel inplaats van het primaat van het intellect. Naar die voorstelling zouden dan intellect, wil en gevoel (want hij noemt er drie) zekere zelfstandigheid moeten bezitten naast de ziel. Alleen zou aan de ziel de beslissing toekomen.

Wie nu eenigermate met de psychologie (zielkunde) vertrouwd is, zal aanstonds het ongerijnde daarvan toegeven.

Men zou een viemanschap krijgen met de ziel als hoofd.

Is de oude vermogenspsychologie al onhoudbaar gebleken, deze psychologie is zeker daarvan een van de meest corrupte edities.

Niemand zal ze zelfs als ernstige psychologie aanmerken.

Eenige meerdere oriëntering op dit gebied ware wel gewenscht geweest.

Dr v. d. V. S. zal bij diepere reflexie zijn uitdrukking „primaat van de ziel“ stellig niet willen handhaven.

Maar dat hij haar neerschreef teekent toch.